

Nincs már benne újabb hajtóerő

Hét év után a generikus helyettesítésről

MarketingPirula

2019. április 29.

Idei első számunkban Horváth Ildikó államtitkár a generikus helyettesítést ösztönző rendszer eredményeit illetően úgy fogalmazott: “ebben vannak még tartalékok”. A Healthcare Tanácsadó Kft. szakemberei alább a számokra alapozva tekintik át, hogy mennyire ösztönző és hatékony ez a patika-jutalmazási szisztéma.

A gyógyszertárak 2012-től vezették be a generikus ösztönző rendszerét, melynek keretében 2017-ig évi 3,6 milliárd Ft-os, 2018-tól évi 4,1 milliárd Ft-os gyógyszerkasszán kívüli többletforrást kapnak a patikák. A jogosultság meghatározásához a hatóanyag-alapú fix (HFIX) csoportokba tartozó gyógyszerek vényeit veszik figyelembe. Ezekben belül el kell érnie a 35%-ot azon vények arányának, melyekre preferált referencia ársávba tartozó, illetve annak hiányában a referencia gyógyszerrel megegyező, vagy alacsonyabb napi terápiás költségű gyógyszert szolgáltatott ki a betegeknek.

A patikákat előbb 4 csoportba sorolják az általuk kiszolgáltató HFIX vények száma alapján, és az egyes csoportok között 15-20-30-35%-os arányban osztják fel a 4,1 milliárd forintot. A csoporton belül is differenciált a juttatás: azon patikákat, amelyeknél a jogosultság megszerzéséhez számításba vett vények aránya meghaladta az 50%-ot, 1,15-ös, ahol pedig a 70%-ot is, azokat 1,3-as súllyal veszik figyelembe.

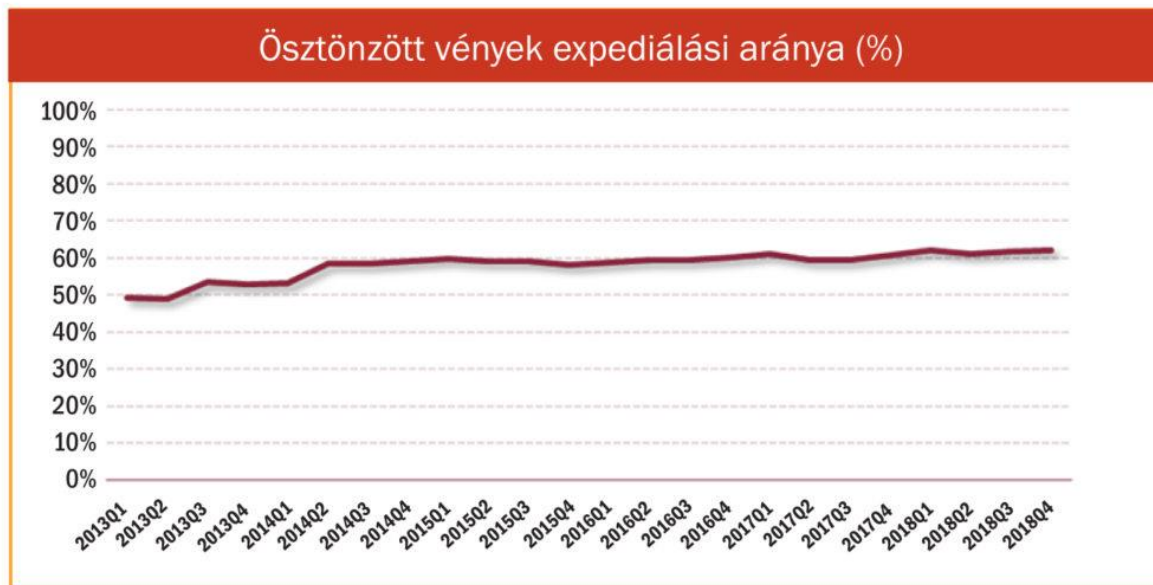
Az egyes csoportok így módon korrigált vényszámával osztják el a 4,1 milliárdból rájuk eső részt, s így alakul ki az egységnyi helyettesítési jutalom ottani forintértéke. A juttatási mechanizmus automatizált, a NEAK negyedévente számolja el a juttatást, nem a patikáknak kell kezdeményezniük a támogatás lehívását. Az imént ismertetett számítási algoritmus jelzi az elosztási mechanizmus komplexitását, melyből adódik a kérdés, hogy egyegy patika esetében mennyire kiszámítható, tervezhető a juttatások időbeli alakulása.

Elemzésünkben azt vizsgáljuk, hogy az elosztási mechanizmus fő célját mérő mutató javult-e a bevezetés óta, mennyire koncentrált az elosztás, az elmúlt években milyen mintázat figyelhető meg a legmagasabb, valamint az alacsonyabb juttatásban részesülő patikák körében, ezeknek tükrében mennyire tekinthető hatékonyak az elosztási rendszer.

Régóta stagnál

A gyógyszertári juttatási rendszer fő célja az ösztönzött vények expedíálási arányának emelése lenne. A módszer hatékonysága akkor lenne 100%-os, ha minden lehetséges esetben a patikai helyettesítéssel elérhető legolcsóbb gyógyszer adnák ki az adott

hatóanyagú szerek közül. Az 1. ábrán látható az expediálási arányszám negyedéves idősoros alakulása 2013. elejétől.

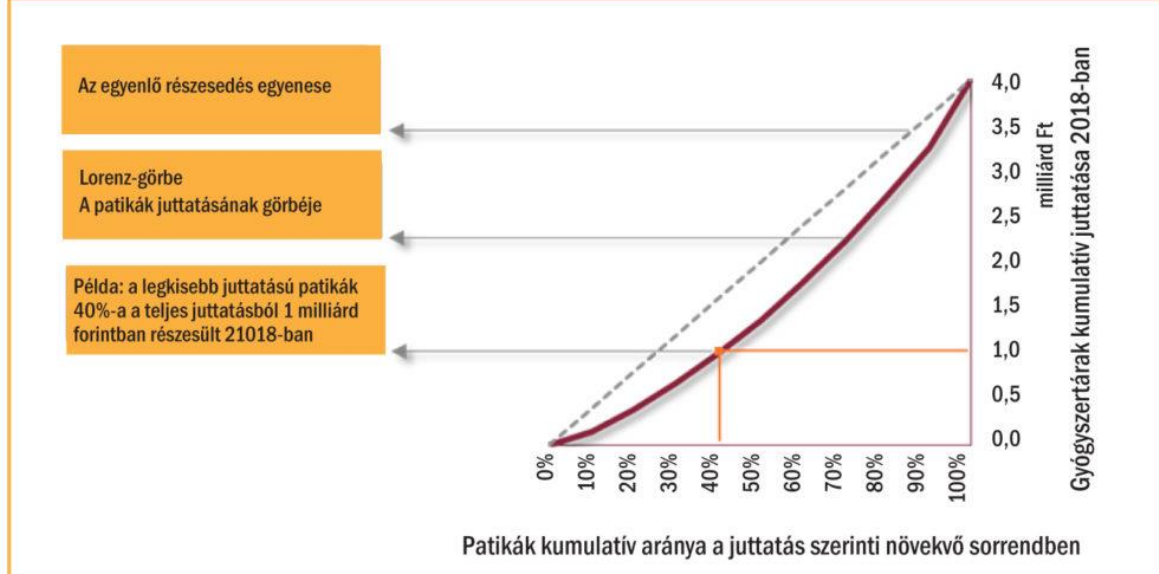
1. ábra: Ösztönzött vények aránya a HFIX vények arányában kifejezve
(Forrás: a NEAK negyedéves "Gyógyszertárak juttatása" kimutatások alapján Healthcare számítás)

Az ábrán látható, hogy a bevezetést követően a kb. 50%-os szintről 2014. közepéig némileg emelkedik az arányszám, azonban 2014Q3-tól napjainkig kb. 60%-os szinten stagnál, nem emelkedik. Az elmúlt 4 évben tehát nem látható további ösztönző hatás.

Szétfolyik a forrás

Az egy patikára eső juttatás szerinti koncentráció a 2. ábrán látható. A patikákat a 2018-as juttatásuk értéke szerint növekvő sorrendbe állítottuk, majd 10 egyenlő patikaszámú osztályközbe soroltuk. Ezt követően megvizsgáltuk, hogy kumuláltan a patikák adott százaléka mekkora juttatásban részesül a 4,1 milliárd forintból (tehát például a patikák 40%-a – a legkisebb juttatás szerinti növekvő sorrendet figyelembe véve – a teljes juttatásból 1 milliárd forintban részesült 2018-ban, ami a teljes előirányzat 25%-át tette ki). Az ábrán lévő 45 fokos szöveget bezáró szürke szaggatott vonal jelzi azt az elméleti állapotot, amikor teljes egyenlőség (a koncentráció teljes hiánya) figyelhető meg, mely esetben az egyes osztályközök részesedése a teljes büdzből azonos (pl. a patikák 10%-a a forrás 10%-át, a patikák 50%-a a forrás 50%-át kapná). A koncentrációs görbe (Lorenz-görbe) minél inkább ráfeszül ezen szürke vonalra, az elosztási mechanizmus annál dekoncentráltabb. Az ábra alapján is látható, hogy a gyógyszerári juttatások szerinti koncentráció alacsony, az elosztási rendszer homogenitást mutat, a büdse elosztása a patikák számával nagyságrendben arányosan történik. Ez azt mutatja, hogy összességében nem történik kellő differenciálás, azaz jutalmazás a jelenlegi elosztási mechanizmus eredményeként.

Gyógyszertárak juttatásának koncentrációja

2. ábra: Gyógyszertárak juttatás szerinti koncentrációja 2018-ban
(Forrás: a NEAK negyedéves "Gyógyszertárak juttatása" kimutatások alapján Healthcare számítás)

Kicsik és nagyok, két világ

Vizsgáltuk az ösztönzött vények (2016-2018 közötti) expedálási arányának átlagát két csoportban: a juttatások mértéke szerinti legfelső, illetve legalsó negyed 50-50 legnagyobb jutalmazásban részesített patikájánál. Megnéztük azt is, hogy a 12 negyedévben a vizsgált kategóriákban hány gyógyszertár szerepelt legalább egy alkalommal. Eredményeinket a 3. ábra szemlélteti.

Alsó és felső kvartilis TOP50 patika

3. ábra: Ösztönzött vények arányának átlaga, szórása és az érintett patikák száma a juttatás szerinti alsó és felső kvartilis TOP50 patika szegmensében 2016-2018 között (Forrás: a NEAK negyedéves "Gyógyszertárak juttatása" kimutatások alapján Healthcare számítás)

A teljes patikai körre vonatkozó vény expedálási átlag az elmúlt három év során 60%, ettől a fentebb említett két szegmens átlaga nem tér el kirívóan. A gyógyszertárak méretét tekintve azonban van különbség a csoportok összetételében: az alsó negyed csúcsán megfordulók között lényegesen több a kis patika. A legnagyobb juttatásban részesülő 50 patika köre stabilnak tekinthető, az elmúlt 3 év egyes negyedeiben a

patikák 2/3-a minden negyedévben a TOP50-ben volt. A kisebb patikák köre azonban rendkívül változékony: egy olyan gyógyszertár sincs az alsó kvartilis felső 50-jében, amely a 3 év során stabilan ott lett volna. Ebben a körben 157 patika fordult meg. A vény expediálási arányszám szórása a kisebb forgalmú patikák esetén magasabb. Ez is megerősíti a véleményt, miszerint a forgalmasabb patikák esetén a stabilan nagy vénytömeg a meghatározó elem, a kisebbeknél pedig inkább a véletlen, mintsem a tudatos munka alakítja az eredményeket.

Az ösztönzött vények arányában a nagyobb és a kisebb patikák között nincs érdemben különbség. Az alsó kvartilis felső rétegénél a véletlen játszhatja a legnagyobb szerepet, hogy melyik patikák kerülnek bele negyedévről negyedévre. A nagy patikáknál a magas vényszámból eredő tehetetlenség dominálja, hogy a TOP50-be mely patikák kerülnek.

Ebből arra következtethetünk, hogy a 4,1 milliárd forint elosztásánál egyik szegmensben sem az dominál, hogy a jutalmazott patika az átlagtól mennyivel nagyobb expediálási mutatóval rendelkezik. Az arányszám nem egy patikák által tudatosan tervezett expediálási tevékenység eredményének tűnik, nincs tere annak, hogy a gyógyszertárak stratégiát alapozhassanak erre az elosztási mechanizmusra.

Az imént leírtak alapján az egy patikára jutó megszerezhető forrás egy-egy patika árbevételét tekintve nem számottevő, szétaprózódik az erre a célra előirányzott összeg. Ennek egyik oka, hogy mind a nagy juttatásban részesülő patikák esetén, mind a kisebbek esetén van egyfajta tehetetlenség a juttatást illetően. A nagy forgalmúaknál marginális részt tesz ki a teljes árbevételből, ezért nem tölt be ösztönző szerepet. A kis patikák esetében pedig a juttatás abszolút alacsony mértéke nem ösztönöz az expediálási arány növelésére.

Becslésünk szerint a gyógyszertári juttatás értéke a legnagyobb juttatásban részesülő 50 patika esetében a teljes értékesítési árbevételük 0,2-0,8%-át teheti ki, míg a kisebb patikák esetében ezen az arány 1-4% körüli.

Merre tovább?

Véleményünk szerint ahhoz, hogy ez az ösztönző jól működjön, a díjazni kívánt egyes patikákra szignifikáns mértékben magasabb juttatásnak kellene esnie. Ez kétféleképpen érhető el: az erre allokált forrás – a jelenlegi 4,1 milliárdos büdzsé – drasztikus megemelésével változatlan mechanizmus mellett, vagy fordítva, a rendelkezésre álló forrás változatlansága mellett az elosztási rendszer jelentős átalakításával. Mivel előbbinek jelenleg nincsen túl sok realitása – a rendelkezésre álló forrás arányban áll a gyógyszerkassza méretével – az allokációs mechanizmus megváltoztatása lenne inkább célra vezető, melyet az új rendszer patikusok számára történő megismertetésének kellene kísérsenie.

Hatékonyasági szempontból a források elosztásának sokkal koncentráltabbá és a patikusok szemszögéből tervezhetőbbé tétele lenne a cél. A felülvizsgált allokációs mechanizmusnak a jelenleginél kevesebb patikát kellene jutalmaznia, de mind abszolút értéken, mind árbevétel arányosan jelentősen nagyobb mértékben. Az elosztási rendszer újrarendelése mellett a patikák informálása is ugyanolyan kívánatos, hiszen csak megfelelő információk és egy számukra is átlátható rendszer ismerete ösztönözheti őket egy kifejezetten erre irányuló expediálási stratégia tudatos kialakítására, közelítve ezzel a generikus helyettesítést ösztönző juttatási rendszer eredendő szerepét.

Andriska Péter, Komáromi Tamás
(*Healthware Tanácsadó Kft.*)